

Paikkariippumattoman työn yhteydet maaseudun tietotalouden kehittämisen edellytyksiin

Samuli Manu, Kaisa Lähteenmäki-Smith & Sari Rannanpää

Johdanto

Katsausartikkelissamme tarkastelemme paikkariippumattoman työn yhteyksiä maaseudun tietotalouden kehittämisen edellytyksiin. Katsaus perustuu kahden maaseudun tietotaloutta käsitelleen hankkeen, UUTTU ja MATTI, tuloksiin. Hankkeet rahoitettiin maa- ja metsätalousministeriön maaseutupolitiikan neuvoston asettaman hankeryhmän esityksestä, Makeran valtakunnallisiin maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeisiin suunnatuista varoista, ja ne toteutettiin vuosina 2021–2022.

Paikkariippumattoman työn ja etätöiden yleistymisen kautta maaseudun tietotalous on nostettu viime vuosina kotimaisen maaseutupolitiikan agendalle, minkä vuoksi se on myös tarkasteltavien tutkimusten kohteena. Huolimatta viimeaikaisesta poliittisesta nosteesta ja sitä seuranneesta tiedonintressistä, maaseudun tietotalous ei ole ollut akateemisena käsitteenä erityisen suosittu viime vuosikymmeninä. Sitä koskevaa tutkimuskirjallisuutta on julkaistu viime vuosina vain niukasti, etenkin Suomessa. Valtavirrassa tietointensiivisyys on ollut vahvassa ristiriidassa eräällä tavalla alkukantaisena kuvatun maaseudun kanssa, eikä yhtymäkohtia näiden kahden välillä ole tutkimuksen kentällä juuri löytynyt, joskin kestävyys ja vihreä siirtymä ovat tarjoamassa tähän uusia eväitä. (Lehtinen & Kallio 2020.)

Maaseutualueiden kehitys Suomessa on ollut viime vuosikymmenellä hankalassa asemassa. Tietotalousvetoisen aluekehityksen sekä sitä tukevan keskittävän aluepolitiikan sisällä ei ole ollut keskustelutilaa maaseudun näkökulmalle tietotyöhön. Koronakriisin myötä räjähdysmäisesti yleistynyt etätö nosti kuitenkin maaseutukehittäjien odotukset korkealle. Tietotyön odotettiin laajan etätöaallon takia olevan keskeinen maaseudulle muuttajien työllistäjä.

Muuttoliiketilastojen perusteella voidaan alustavasti päätellä, että juuri etätöiden yleistymisen ja sosiaalisten normien ja organisaatioiden käytäntöjen muuttuminen aiempaa etätömyönteisimmäksi ovat hyödyttäneet joidenkin maaseutualueiden kehitystä Suomessa. Etätöiden yleistymisen ja maaseudun tietotalouden kehittämisen välisen yhteyden tarkastelu on ollut kuitenkin vähäistä. Näkökulma on relevantti erityisesti siksi, että etätö on laajamittaisesti mahdollista erityisesti tietoaoloiksi laskettavilla aloilla. Maaseudun kehityksen näkökulmasta on myös olennaista kysyä, miten maaseutualueiden tietotalouskehitys voi hyötyä maalle muuttaneista osaajista ja osataanko uudet tulokkaat ottaa mukaan paikallisiin ja alueellisiin verkostoihin.

Kaupunkialueille tyypilliset piirteet tukevat tietotalouden kehitystä

Tietotalouden käsitteen perusta on muotoutunut erityisesti 1990- ja 2000-luvun keskusteluisa (esim. Castells 1996; Cooke 2002; Powell & Snellman 2004), mutta käsitteen historiallinen kaari on tätä laajempi (Peters 2009). Vaikka käsite saa erilaisia sävyjä asiayhteydestä riippuen, on sen ydinsisällössä tiettyjä toistuvia piirteitä, jotka liittyvät arvonaluonnin siirtymään fyysisestä työvoimasta muihin tuotannontekijöihin. Erityisesti korostetaan tiedon kasvavaa suhteellista merkitystä sekä vaurauden että lisätiedon luomisessa, kun verrataan perinteisiin tuotannontekijöihin, kuten luonnonvaroihin, fyysiseen pääomaan ja työvoimaan. Myös itse tietoon liittyvillä prosesseilla (luomisella, tulkinnalla, tiedonvälittämisellä) on merkitystä kilpailuedun lähteenä kaikille talouden sektoreille. Erityishuomio kiinnittyy näissä arvonaluonnin prosesseissa T&K-toimintaan, korkeakoulutukseen ja tietointensiivisiin teollisuudenaloihin, kuten viestintään, tiedonvälitykseen ja viihteseen. (Peters 2009, 4.) Yksinkertaisemmin kiteytettynä kyse on tiedon taloudellisen merkityksen kasvusta suhteessa perinteisiin tuotannontekijöihin. Tietotalous merkitsee tilannetta, jossa tieto on tärkeä tuottavuuden lähde ja tuotannontekijä.

Työelämän tutkimuksessa tietotalous jäsentyy uuden työn tai tietotyön näkökulmasta (Jakonen 2014, 287; Ylöstalo ym. 2018, 114). Näitä luonnehtivat affektisoituminen, prekarisoituminen, tietoistuminen, subjektivoituminen ja henkilökohtaistuminen (Julkenen 2008; Koivunen 2016; Mannevu 2015). Vaikka tietotyön määrä on viime vuosikymmeninä lisääntynyt, on tietotyöntekijöiden määrän luotettava arviointi hankalaa (Melin & Saari 2019). Arviointia haastaa käytetty toimialaluokitus, joka ei kuvaa todellista tietotyön tasoa tai osuutta, vaan korkeintaan aloja, joissa perinteisin jaotteluin ja arvonaluontiin ja tuotannontekijöihin liittyvin oletuksin tietotyön oletetaan olevan erityisen yleistä (Aro ym. 2021, 34; Aro ym. 2022, 19).

Tietotalouden merkitys korostuu erityisesti väestöltään ja elinkeinorakenteeltaan monipuolisilla kaupunkiseuduilla, ja esimerkiksi Suomessa tietotalousvetoista kaupunkeihin keskittyvää aluekehitystä on pidetty strategisena ja poliittisena tavoitteena (Moisio 2018; Soininvaara 2022). Tällainen kehitys on kuitenkin ollut monille syrjäisille alueille erityisen haastavaa (esim. Rodriguez-Pose 2018). Tästä huolimatta myös maaseutualueille saattaa syntyä tietointensiivistä liiketoimintaa sekä tällaisen toiminnan tarvitsemaa tietoa (vrt. Shearmur & Doloreux 2021).

Maaseudun tietotaloutta tukeviksi tekijöiksi on tunnistettu korkean osaamistason työvoima, korkeakoulut, paikalliset ”viehkoustekijät”, infrastruktuuri, koko sekä sijainti (Henderson & Abraham 2004). Näiden merkitys korostuu erityisesti maaseudun elämys- ja matkailusektoreilla ja niihin liittyvissä tietointensiivisissä palveluissa (ks. esim. Vaillant, Lafuente & Serarols (2012). Myös maaseutujen yhteistyö kasvuseutujen kanssa ja sosiaalinen pääoma ovat maaseudun kestävä kehitystä edistäviä tekijöitä tietotalouden kontekstissa (Li ym. 2019). Maaseutua koskeviin yleistyksiin on kuitenkin syytä suhtautua kriittisesti. Esimerkiksi Suomessa maaseutualueet poikkeavat toisistaan suuresti, ja tämä erilaisuus korostuu entisestään, jos huomioidaan monipaikkaisuus ja monipaikkainen väestö.

Etätöyön todellisen määrän arviointi on haastavaa

Etätöyön on varsinaisen toimipisteen ulkopuolella sovitusti suoritettavaa työtä (Kotavaara ym. 2020). Olennaista etätöylle on se, että sitä tehdään työsuhteessa, ja siten siihen sovelletaan lähtökohtaisesti kaikkia työsuhdetta koskevia lakeja ja sopimuksia. Lisäksi etätöylle on luontaista tietotekniikan käyttö sekä se, että työn luonne soveltuu myös lähityöskentelyyn, joka puolestaan voidaan määrittellä työskentelyksi työnantajan varsinaisessa toimipisteessä.

Paikkariippumattomalla työllä tarkoitetaan aika- ja paikkasidonnaisuudesta irtaantunutta työntekoa, jota on mahdollista tehdä mistä tahansa sijainnista käsin. Paikkariippumaton työ eroaa etätöystä siinä mielessä, että työtehtävää ei ole sidottu mihinkään kiinteään toimipisteeseen tai työpisteeseen. Paikkariippumattoman työn ideaalissa yksilö voi joustavasti organisoida työnteonsa itselleen tarkoituksenmukaisimmin (Vilkman 2016). Viime vuosina kiinnostus hybridityö-

tä eli lähityön ja etätöiden yhdistelmää kohtaan on kasvanut. Hybridityön odotetaan vakiintuvan koronapandemian jälkeisenä aikana pysyväksi osaksi työkuulttuuria.

Paikkariippumaton työ ei ole ollut kovin yleistä ennen koronapandemiaa. Esimerkiksi Suomessa vuonna 2018 ainoastaan kolme prosenttia palkansaajista työskenteli paikkariippumattomasti (Lily-Yrjänäinen 2018). Tiettyä paikkariippumattoman työn tekijöiden ryhmää on kuvattu diginomadin käsitteellä. Diginomadit yhdistävät paikkariippumattoman etätöiden matkailuun (Hannonen 2020), ja he ovat usein itsenäisiä työntekijöitä, kuten freelancereita tai itsetyöllistettyjä (MBO Partners 2018).

Termeinä monipaikkainen työ, paikkariippumaton työ ja etätöet kuitenkin usein sekoittuvat toisiinsa, ja niiden viittauskohteena on monesti juuri työn tietoistumisen ja teknologisoitumisen mahdollistama työskentely muualla kuin työnantajan tarjoamissa tiloissa (Tantarimäki 2020). Yleisin erottelu liittyy tehtävän fyysisen sidonnaisuuden asteeseen.

Monipaikkaisen työn käsite on häilyvä. Yleisessä puhunnassa monipaikkainen työ ymmärretään hybridityönä. Sen sijaan valtion monipaikkainen työ -termi liittyy oletukseen siitä, että jokaisella on määrätty virkapaikka, mutta työ voidaan organisoida siten, että työntekijällä on useampi kuin yksi työnantajan osoittama työpiste, jossa hän työnantajan määräyksen mukaan voi suorittaa työtään (VM 2020). Tehtävän luonne sitoo työn työpisteeseen esimerkiksi työvälineiden, asiakkaiden tai turvallisuusmääräysten perusteella. Etätöitä voidaan tässä ajattelussa tehdä kotona tai esimerkiksi kunnan järjestämissä tiloissa, joissa on työskentelypaikat ja tietoliikenneyhteydet etätöitä varten. Etätöitä voidaan tehdä säännöllisesti tai satunnaisesti.

Monipaikkaisuus ja paikkariippumattomuus ovat kasvattaneet merkitystään tietotyöaloilla koronakriisin alkamisen jälkeen. Tämä ilmenee erityisesti etätöiden määrän lisääntymisenä, mistä on nykyisellään jo varsin paljon tietoa pidemmältäkin ajalta. Siinä missä Tilastokeskuksen työolotutkimuksen mukaan vuonna 1997 vain 4 % palkansaajista sanoi tekevänsä etätöitä, vuonna 2008 osuus oli 9 %, ja tämän jälkeen kasvu on ollut nopeaa: vuonna 2018 jo 28 % teki etätöitä, kun taas vuonna 2021 työllisistä 25 % ilmoitti työskennelleensä yli puolet tai kaiken työaikansa kotona. (Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus.) Tilastokeskuksen erillistutkimuksen mukaan siinä missä 42 prosenttia palkansaajista kertoi tehneensä etätöitä keväällä 2021, yli puolet työllisistä ei tehnyt lainkaan etätöitä (Sutela & Pärnänen 2021). On vielä aikaista sanoa, missä määrin kyse on pysyvästä muutoksesta ja missä mitassa aiempaa joustavimmat työn tekemisen käytännöt jäävät elämään. Tilastojen valossa etätöet on yleistynyt myös sellaisilla aloilla, joilla etätöet ei ollut yleistä ennen koronakriisiä.

Vastaava kehitys on näkyvissä myös TEM:n työolobarometrissa, jonka mukaan siinä missä 2012 etätöitä teki säännöllisesti vähintään kuukausittain 11 % ja satunnaisesti 10 % palkansaajista, vastaavat luvut 2019 olivat jo 23 % ja 14 %. Vuonna 2021 työllisistä 14 prosenttia ilmoitti työskennelleensä koko työajan kotona, ja vähintään puolet työajasta kotona työskennelleitä oli 11 prosenttia. Kasvu näyttää kuitenkin osin hiipuneen koronakriisin intensiteetin hellitettyä, ja toimialojen ja sektorien väliset erot ovat entisestään korostuneet. Etätöet lisääntyivät 2021 entisestään valtiolla ja vähenivät kunnissa, kun taas yrityksissä ei juurikaan tapahtunut muutosta. (Leskinen 2022.)

Etätöiden todellisen määrän tarkastelua haastaa kuitenkin tilastotiedon rajallinen saatavuus. Olemassa olevat tilastot kertovat ensisijaisesti henkilön vakituisen asuinpaikan eivätkä välttämättä paikkaa, jossa etätöet tapahtuu (Aro ym. 2022). Työn tekemisen, elämisen ja olemisen muodot ovat moninaisuudessaan yksinkertaisia tilastoja monisyisempiä. Erityisesti yksityisen sektorin käytänteistä ja prosesseista on vaikea saada kokonaiskuvaa.

Tilastoaineistot korostavat tietotalouden kehityksen eksogeenista ulottuvuutta

Työorganisaation sijainnin, asuinpaikan ja työskentelypaikan välisen kytköksen löystyminen osana etätöiden yleistymistä monipuolistaa kuvaa työn ja paikan välisistä suhteista. Tietotyöntekijöiden

asuinpaikan ja työpaikan välistä asetelmaa on mahdollista havainnollistaa seuraavalla nelikentällä (kuvio 1).

	Vakituinen asuinpaikka	
Työpaikka	Asuu maaseudulla, tekee tietotyötä maaseudulla	Asuu kaupungissa, tekee tietotyötä maaseudulla/maaseudulle
	Asuu maaseudulla, tekee tietotyötä kaupungissa/kaupunkiin	Asuu kaupungissa, tekee tietotyötä kaupungissa

Kuvio 1. Tietotyöntekijöiden työpaikan ja asuinpaikan välinen suhde.

Jaottelu on kiinnostava erityisesti kehittämisen näkökulmasta. On eri asia pyrkiä kehittämään tietotyöläisten edellytyksiä työskennellä maalta käsin kuin paikallista tietualan elinkeinorakennetta. Kehittämisen lähtökohtia on mahdollista hahmottaa jaolla endogeeniseen ja eksogeeniseen kehittämismalliin. Endogeeninen kehittämismalli painottaa alueen omia voimavaroja, piirteitä, kulttuuria ja verkostoja, kun taas eksogeeninen kehittämismalli korostaa ulkoista kytkeytyneisyyttä. (Virkkala & Storhammar 2004.)

Maaseudun näkökulmasta etätöpuhe on ollut monesti eräänlaista potentiaalipuhetta, joka ei ole kuitenkaan realisoitunut kehityksenä tai kehittämisen sisältöinä (Tantarimäki 2020). Poliittikaidealien ja strategioiden maalaamat mahdollisuudet eivät realisoitu tai niitä ei edes suuremmin lähdetä toteuttamaan, koska usko kykyyn ohjata ihmisten elämäntapa- ja työkuultuuriin liittyviä valintoja on hiipunut. MATTI- ja UUTTU-hankkeiden tilastokatsaukset tukevat tätä kuvaa. Vaikka monet tietotyöalojen työtehtävät periaatteessa mahdollistavat monipaikkaisen tai paikkariippumattoman työskentelyn, on tietotyön kehitys keskittynyt kaikilla aluetasoilla vuosina 2008–2018. (Aro ym. 2021; Aro ym. 2022.) Etätömahdollisuuksien paraneminen saattaa kuitenkin olla yksi tekijä, joka on vaikuttanut maaseutumaisen kuntien väestökehityksen ja aseman paranemiseen maan sisäisessä muuttoliikkeessä pandemian aikana (Aro ym. 2022; Lehtonen & Kotavaara 2021).

On tärkeää painottaa, että maaseutu ei ole yhtenäinen kokonaisuus, vaan erilaiset maaseudut poikkeavat merkittävästi toisistaan, ja elämäntavat ovat monimuotoistuneet tavoilla, jotka myös monimuotoistavat kuvaa maaseuduilla asuvista (Kytö, Tuorila & Leskinen 2006). Tällainen ajattelu toimii myös maaseutupolitiikan lähtökohtana. Maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman mukaan maaseutupolitiikka on paikkaperustaista, millä tarkoitetaan sitä, että paikkojen erilaisuus tunnustetaan ja huomioidaan kehittämisessä. (Kattilakoski 2021, 18.) Näin maaseutupolitiikka nojaa erityisesti endogeenisen kehittämismallin mukaiseen ajatteluun.

MATTI- ja UUTTU-hankkeiden tilastokatsaukset vahvistavat monilta osin aiempaa kuvaa tietotyön alueellisesta luonteesta. Tietotyö ja näin ollen myös tietotalous ovat edelleen erityisesti kaupunkialueiden ilmiöitä. Kaupunkialueiden suhteellinen painoarvo on tietotyön kohdalla merkittävämpi kuin työpaikkojen ja työllisyyden kohdalla yleisesti, ja tietotyön yleisyyden ja alueen yliopistotoiminnan välillä on vahva korrelaatio. Maaseutujen kohdalla tietotyö on yleisintä juuri kaupunkien läheisillä maaseuduilla, mikä tukee aiempaa tietämystä tietotyön kehitystä edistävästä tekijöistä maaseudulla (esim. Henderson & Abraham 2004; Li ym. 2019). Mitä kauemmas kaupungista mennään, sitä vähemmän tietotyötä tehdään (Aro ym. 2022).

Toinen keskeinen eri maaseutualueita erottava tekijä ovat vapaa-ajan asunnot, joista käsin tehtävä etätö lisääntyi huomattavasti pandemian aikana. Näin tietotyötä siirtyi kaupungeista vapaa-ajan asumisen keskittymiin. Tämä siirtymä koskee kuitenkin vain osaa maaseutualueista. Lisäksi siirtyneen tietotyön määrä on henkilötyövuosina vähäinen. (Aro ym. 2022.)

Tilastojen valossa näyttää siltä, että maaseutualueiden tietotalouden kehitys on kytköksissä erityisesti eksogeenisiin tekijöihin. Tämän näkökulman rajoitteena on kuitenkin olemassa olevan tilastoluokituksen kömpelyys, mikä mahdollisesti jättää piiloon joitain tietotyön muotoja ja esittää tietoaloina pidetyillä aloilla tehtävää suorittavaa työtä tietotyönä. Maaseutunäkökulmasta on kiinnostavaa pohtia erityisesti maaseudulle tyypillisiä tietotyön muotoja, jotka jäävät tilastojen katveeseen. Toinen keskeinen aineistoihin liittyvä rajoite on tilastojen nojaaminen vakituiseen asuinpaikkaan. Näin vakituisen asuinpaikan ulkopuolella tehty työ jää monilta osin näkymättömäksi. Tarkempaa tutkimusta maaseudun yrityksistä tietotalouden asiayhteydessä on vähänlaisesti. Kuitenkin esimerkiksi maatalouden toimijoiden tietoteknologian omaksumista koskevaa kirjallisuutta pidetään jopa “klassisena keskusteluna”: innovaatioita ja tiedon luomista maaseudulla käsittelevä kirjallisuus kytkeytyy erityisesti maatalouteen (Péon & Martinez-Filgueira 2020; Shearmur & Doloreux 2021).

Verkostot ja kytkeytyneisyys ovat olennainen osa paikkariippumatonta arvonluontia

UUTTU- ja MATTI-hankkeissa toteutetut tapaustutkimukset ja UUTTU-hankkeessa toteutettu kysely syventävät tilastokatsauksien luomaa kuvaa maaseudun tietotaloudesta ja paikkariippumattomasta työskentelystä.

Aineistojen perusteella paikkariippumattoman tietotyön ja maaseudun tietotalouden kehitystä hahmotetaan erityisesti kytkeytyneisyyden näkökulmasta. Kytkeytyneisyys saa muotonsa esimerkiksi verkkoysteiden, liikenneyhteyksinä tai ammatillisina ja sosiaalisina verkostoina. Tällainen ajattelu, jossa kytkeytyneisyydellä on ratkaiseva merkitys alueen kehityksen ja kilpailukyvyn kannalta, on nykyään yleistä, joskin tyypillisesti suurien kaupunkiseutujen merkitystä painottavaa (esim. Khanna 2016; Moisio 2018).

Maaseutualueiden sovittaminen tällaiseen asetelmaan ei ole ongelmatonta. Esimerkiksi verkkoysteiden on lähes aina paikkariippumattoman työskentelyn edellytys. Verkkoysteiden liittyvät haasteet korostuvat kuitenkin juuri maaseutualueilla. Myös tässä yhteydessä on kuitenkin huomattava maaseutualueiden erillisyys, joka näkyy muun muassa verkkoysteiden kattavuudessa sekä valokuituinvestointien toteutusmalleissa (Hirvonen ym. 2020).

Hankkeissa havaittiin, että monipaikkaisuus ja paikkariippumaton tietotyö ovat tiiviisti sidoksissa organisaatioiden käytäntöihin, normeihin ja työkuultuuriin. Yleinen asenne tällaista työn tekemisen tapaa kohtaan on muuttunut koronakriisin myötä myönteisemmäksi. Myös monia alueita koskeva osaajapula on kannustanut työnantajia aiempaa joustavampiin ratkaisuihin koskien työn tekemisen paikkaa.

Maaseudun näkökulmasta on kiinnostavaa pohtia, missä määrin työorganisaatioiden hajautuminen sopii yhteen tietointensiivisen uuden talouden arvonmuodostuksen logiikan kanssa. Voivatko esimerkiksi maaseutualueille perustetut yhteistyöskentelytilat toimia alustoina niin sanotun kohtaamistalouden virroille? (esim. Jakonen ym. 2017.) Voisiko uuden tietointensiivisen talouden dynamiikka toimia myös aiempaa paikkariippumattomammin?

Aineistossa korostuu näkemys maaseudusta tietotyön tekemisen paikkana, josta tehtävä työ kytkeytyy monesti kaupunkialueilla sijaitseviin tieto-organisaatioihin ja laajempiin verkostoihin. Hankkeiden aineistojen perusteella työn tekemisen käytännöt kuitenkin monipuolistavat kuvaa maaseudun roolista osana tietotyöntekijöiden arkea. Työntekijä saattaa tehdä osan työviikosta kotonaan maaseudulla ja osan viikosta kaupungissa sijaitsevalla konttorilla ja tavata asiakkaita eri paikoissa. Asetelma saattaa olla myös päinvastainen. Näin hybridityöskentely voi olla hybridiä myös maaseutu-kaupunki-jaottelun näkökulmasta. Vähemmälle huomiolle jää kuitenkin arvonluonnin aiempaa paikkariippumattomamman organisoitumisen suhde maaseudun elinkeinorakenteeseen.

Lopuksi

Paikkariippumattomuus tuo esiin ohjauksen, hallinnan ja ohjattavuuden sekä hallittavuuden ja itseohjautuvuuden välisiä jännitteitä. Heikko tietopohja ja ohut kytkeytyminen politiikkaohjaukseen tekevät paikkariippumattoman arvonluonnin ilmiön kääntämistä alueiden kehittämistoimenpiteiksi haastavaa.

UUTTU- ja MATTI-hankkeiden tulokset korostavat erityisesti organisaatiotason toimenpiteiden merkitystä. Tämä alleviivaa lisätiedon tarvetta toimivista toimintamalleista ja työn organisoimisen, johtamisen, suunnittelemisen ja tekemisen tavoista erilaisista paikoista ja eri toimialoilta. Parhaimmillaan kyse on yksilöiden monimuotoisten valintojen mahdollistamisesta ja työn mielekkyyden edistämisestä työnantajan ja työyhteisön toimesta.

Paikkariippumattomuuden ideaalimallissa on kyse siitä, että työtä kannattaa tehdä sellaisilla tavoilla, jotka yhdistävät työntekijän, työyhteisön ja asiakkaan edun. On kuitenkin syytä pohtia tällaisen asetelman harmonisuutta. Ovatko eri tahojen intressit sovittavissa yhteen? Millaisia jännitteitä paikkariippumattoman arvonluonti sisältää? Paikkariippumattomuuden reunaehdoista, kuten luottamuksesta sekä kustannuksista ja mahdollisuuksista esimerkiksi työntekijän ja työyhteisön hyvinvoinnin näkökulmasta, on syytä saada lisää tietoa.

Kytkeytyneisyys ja verkostot ovat olennainen osa tietointensiivisen talouden arvonluonnin prosesseja, ja nämä piirteet ovat monien maaseutualueiden haasteita. Esimerkiksi Suomessa usealla maaseutualueella on puutteellinen fyysinen infrastruktuuri paikkariippumattomuuden mahdollistamiseksi puhumattakaan kytkeytymisestä erilaisiin verkostoihin ja talouden virtoihin. Maaseutualueet kuitenkin poikkeavat toisistaan, ja esimerkiksi kaupungin läheinen maaseutu on muita maaseututyyppisiä edullisemmassa asemassa tietotalouden olosuhteissa.

Paikkariippumattomuus herättää kysymyksen tietotalouden indikaattoreista ja tietotalouden tason tarkasteluun soveltuvista mittareista. Toimiiko tietotyön tekemisen paikka hyvänä tietotalouden tason indikaattorina etätöiden yleistyessä? Muodostavatko esimerkiksi maaseudulla etätöskentelevät tietotyöläiset lähinnä oman tietotyöläisten ”kuplan” tai ”kerroksen” alueelle, vai onko ilmiöllä potentiaalia vaikuttaa maaseutualueiden elinkeinorakenteeseen?

Lähteet

- Aro, R., Kangas, E., Manu, S., Rannanpää, S. & Siltanen, K. (2021). Tilastokatsaus naisten tietotyöstä maaseudulla. MDI Public Oy.
- Aro, R., Ruokonen, H. & Varjonen, J. (2022). Tietotyö maaseudulla – mitä kertovat tilastot? MDI Public Oy.
- Castells, M. (1996). *The Rise of Network Society*. Oxford: Blackwell.
- Cooke, P. (2002). *Knowledge economy. Clusters, Learning and Cooperative Advantage*. London/New York: Routledge.
- Hannonen, O. (2020). In search of a digital nomad: defining the phenomenon. *Information Technology & Tourism*, 22(3), 335–353. <https://doi.org/10.1007/s40558-020-00177-z>
- Henderson, J. & Abraham, B. (2004). Can rural America support a knowledge economy? *Economic Review, Federal Bank of Kansas City, Third Quarter*, 71–96.
- Hirvonen, T., Kahila, P., Kurvinen, A., Lehtonen, O. & Sinerma, J. (2020). Maaseudun valokuituinvestointit. Selvitys maaseudun valokuiturakentamisen tilanteesta ja toteutusmalleista sekä valokuidun saatavuuden vaikutuksesta väestönkehitykseen. Maaseudun INFRA-verkoston selvitys. Helsinki: Kuntaliitto.
- Jakonen, M. (2014). Uusi työ ja prekarisaatio. Työn muutosten vaikutukset suomalaisen hyvinvointivaltioon ja poliittiseen järjestäytymiseen. *Tiede & Edistys*, 39(4), 287–320. <https://doi.org/10.51809/te.105165>
- Jakonen, M., Kivinen, N., Salovaara, P. & Hirkman, P. (2017). Towards an Economy of Encounters? A critical study of affectual assemblages in coworking. *Scandinavian Journal of Management*, 33(4), 235–242. <https://doi.org/10.1016/j.scaman.2017.10.003>
- Julkunen, R. (2008). *Uuden työn paradoksit*. Tampere: Vastapaino.
- Kattilakoski, M., Husberg, A., Kuhmonen, H.-M., Rutanen, J., Vihinen, H., Töyli, P., Lukkari, T., Osmonen, E., Väre, T. & Åström, C. (2021). *Ajassa uudistuva maaseutu: Maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2021–2027*. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2021:12.
- Khanna, P. (2016). *Connectography: Mapping the Future of Global Civilization*. New York: Random House.
- Koivunen, T. (2016). Täyttä päivää työttömänä: Työn ja ei-työn rajalla. *Aikuiskasvatus* 36(4), 270–278. <https://doi.org/10.33336/aik.88512>

- Kotavaara, O., Lehtonen, O., Alasalmi, J., Huovari, J. & Kotavaara, N. (2020). Alueiden välinen työssäkäynti ja työperäinen monipaikkainen asuminen Suomessa: Merkitykselliset vai marginaaliset virrat? *Alue ja ympäristö* 49(1), 69–86. <https://doi.org/10.30663/ay.85160>
- Kytö, H., Tuorila, H. & Leskinen, J. (2006). Maaseudun vetovoimaisuus ja kuluttajien yksilölliset elämäntavat. *Kuluttajatutkimuskeskuksen julkaisuja 5:2006*.
- Lehtinen, I. & Kallio, G. (2020). Maatalouden kehityksen suunnanmuutos: Energiaintensiivisestä tehotuotannosta työntensiiviseen lähituotantoon. *Maaseutututkimus* 28(2), 83–99.
- Lehtonen, O. & Kotavaara, O. (2021). Havaintoja ihmisten liikkuvuudesta ja nettomuuttoliikkeestä koronapandemian aikana. *Maaseutututkimus* 29(1), 32–59.
- Leskinen, T. (2022). Etätöy lisääntyä useimmilla toimialoilla, maakunnissa palattiin lähityöhön. Tieto & Trendit. Asiantuntija-artikkelit ja ajankohtaisblogit. Tilastokeskus.
- Li, Y., Westlund, H. & Liu, Y. (2019). Why some rural areas decline while some others not: An overview of rural evolution in the world. *Journal of Rural Studies*, 68, 135–143. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.03.003>
- Lylly-Yrjänäinen, M. (2019). Työolobarometri 2018. *Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2019:51*.
- Mannevuori, M. (2015). *Affektitehdas. Työn rationalisoinnin historiallisia jatkumia*. Turku: Turun yliopisto, Annales Universitatis Turkuensis C 406.
- MBO Partners. (2018). Digital Nomadism: A Rising Trend. A State of Independence In America Research Brief.
- Melin, H. & Saari, T. (2019). Työn ja työelämän tutkimuksen muuttuvat maailmat. Teoksessa T. Heiskanen, S. Syvänen & T. Rissanen (toim.), *Mihin työelämä on menossa?: Tutkimuksen näkökulmia*, (s. 21–48). Tampere: Tampere University Press.
- Moisio, S. (2018). *Geopolitics of the knowledge-based economy*. London: Routledge.
- Peón, D. & Martínez-Filgueira, X. (2020). Determinants of investing in innovative activities by agri-food and KIBS firms in rural areas: An exploratory analysis. *Journal of Small Business Management*, 58(6), 1155–1186. <https://doi.org/10.1111/jsbm.12513>
- Peters, M. A. (2009). Introduction: Knowledge Goods, the Primacy of Ideas and the Economics of Abundance. Teoksessa: M. A. Peters, S. Marginson, and P. Murphy (toim.) *Creativity and the Global Knowledge Economy*, (s. 1–22). New York: Peter Lang.
- Powell W. W., Snellman, K. (2004). The knowledge economy. *Annual Review of Sociology*, 30, 199–220. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.29.010202.100037>
- Rodríguez-Pose, A. (2018). The revenge of the places that don't matter (and what to do about it). *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 11(1), 189–209. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsx024>
- Shearmur, R. & Doloreux, D. (2021). The geography of knowledge revisited: geographies of KIBS use by a new rural industry. *Regional Studies* 55(3), 495–507. <https://doi.org/10.1080/00343404.2020.1800628>
- Soininvaara, I. (2022). *Politics of Urbanization: From a global imperative to national struggles*. Department of Geosciences and Geography A98. Helsinki: Unigrafia Oy.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkkójulkaisu]. ISSN=1798-7830. Helsinki: Tilastokeskus. <https://stat.fi/tilasto/tyti>. Luettu 21.2.2023.
- Sutela, H. & Pärnänen, A. (2021). Koronakriisin vaikutus palkansaajien työoloihin. *Tilastokeskuksen Työpäperi 1/2021*.
- Tantarimäki, S. (2020). Etätöy tulee taas!: Työn murroksen mukanaan tuomat mahdollisuudet maaseudun kunnille ja kaupungeille. *Maaseutututkimus*, 28(1), 85–102.
- Vaillant, Y., Lafuente, E. & Serarols, C. (2012). Location decisions of new 'Knowledge Intensive Service Activity' firms: the rural-urban divide. *The Service Industries Journal*, 32(16), 2543–2563.
- Valtiovarainministeriö (2020). Alueellistamisesta alueelliseen läsnäoloon. Strategia alueellistamisen uudistamisesta.
- Vilkman, U. (2016). *Etäjohtaminen: Tulosta joustavalla työllä*. Helsinki: Alma Talent.
- Virkkala, S. & Storhammar, E. (2004). Maaseutu tietotaloudessa – Innovaationäkökulma kaupungin ja maaseudun vuorovaikutukseen. *Maaseudun uusi aika*, 12(3), 5–25.
- Ylöstalo, H., Anttila, A-H, Berg, P. & Härmä, V. (2018). Uuden työn joustavat ruumiit. *Työelämän tutkimus*, 16(2), 113–125.